

УДК 378.015.3:78

ЕСТРАДНО-ВИКОНАВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ

Оксана ЯНЕНКО (Кіровоград, Україна)

У статті розкрито можливості використання системи формування професійної мобільності майбутнього педагога-музиканта в класі естрадного співу в процесі створення студентами власних творчих проектів. Реалізація педагогічних умов і технології формування професійної мобільності майбутніх педагогів-музикантів суттєво стимулюють розвиток внутрішньої потреби в професійній мобільності, сприяє опануванню студентами комплексу знань, необхідних для формування професійної мобільності в навчальному процесі.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна мобільність майбутнього педагога-музиканта, творче самовираження, система ефективного розвитку професійної мобільності фахівця-музиканта.

В статье раскрыты возможности использования системы формирования профессиональной мобильности будущего педагога-музиканта в классе эстрадного пения в процессе создания студентами собственных творческих проектов. Реализация педагогических условий и технологии формирования профессиональной мобильности будущих педагогов-музыкантов существенно стимулируют развитие внутренней потребности в профессиональной мобильности, способствует освоению студентами комплекса знаний, необходимых для формирования профессиональной мобильности в учебном процессе.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, профессиональная мобильность будущего педагога-музыканта, творческое самовыражение, система эффективного развития профессиональной мобильности специалиста-музыканта.

The paper surveys the possibilities to employ the system of shaping professional mobility of a future teacher-musician within a variety show class by inducing students to create their own original projects. Implementing grounded pedagogical conditions and the technologies of shaping professional mobility of future teachers-musicians sufficiently stimulates the development of the inner need of professional mobility, assists students in acquiring knowledge, essential for shaping professional mobility within university training process; inspires flexibility, critical and creative thinking, resolution, determination, independence, initiative, as well as promotes practical skills in projecting own professional development, there through stimulating the development of professional mobility of future experts.

Professional mobility is an integral part of an expert professional readiness, which defines the mechanism of a personality adaptation providing coordination of separate components of professional development, the ability to adjust to new working conditions. Having examined psychological-

pedagogical publications on professional mobility, having analyzed the results of the stating period of the experiment, and considered the pedagogical conditions of professional mobility formation of prospective music teachers, as well as the own working experience at the Music sub department of the Art Department of Kirovohrad Volodymyr Vynnychenko Pedagogical University, we have created an organizational-pedagogical model of professional mobility formation of prospective music teachers. We see the former as an integral system with functionally important elements.

Keywords: professional training, professional training of a future teacher-musician, creative self-actualization, system of efficient developing professional mobility of a music expert.

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, світові тенденції гуманізації, інтеграції та глобалізації суспільства визначили нові пріоритети розвитку освітньої галузі. В сучасних умовах основні засади реформування вищої школи передбачають радикальне оновлення структури, форм і методів функціонування навчально-виховного процесу, його максимальну інтенсифікацію. Стратегічним напрямом реформування освіти, згідно із Законом України «Про освіту», Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття»), Національною Доктриною розвитку освіти та Концепцією національного виховання є забезпечення творчого розвитку особистості й створення умов для самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості. В зазначених документах підкреслюють необхідність формування професійно мобільного фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці.

Успішність розвитку освіти залежить від ступеня готовності педагогічних кадрів до роботи в безперервних інноваційних умовах, до гнучкого реагування у своїй професійній діяльності на зміни, які відбуваються в суспільстві. З огляду на це професійна мобільність педагогів стає передумовою стабільного розвитку освіти, що вмотивовує необхідність формування професійної мобільності педагогів ще на етапі їхнього навчання у вищому освітньому закладі.

Музично-педагогічна освіта усвідомлює важливість вирішення таких завдань, оскільки саме мистецька діяльність найефективніше впливає на розвиток креативних якостей особистості, зумовлює її здатність до творчого самовираження та самореалізації. Адже музика, живопис, театр створюють такий комплекс засобів художньої виразності, який дає свободу фантазії, активізує прояви інтуїції та пошукової ініціативи.

Музично-педагогічна спрямованість підготовки студентів у мистецьких вищих навчальних закладах зумовлює потребу формування професійної мобільності музикантів-виконавців засобами естрадного мистецтва шляхом збагачення їхньої вокальної культури, виконавської майстерності, досягнення багатогранності художньо-творчого розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання музично-виконавської діяльності розкрито в наукових працях В.В.Белікової, Г.М.Гінзбурга, Л.С.Гінзбурга, В.Ю.Григор'єва, Я.І.Мільштейна, С.Х.Раппопорта та інших. Особливої уваги заслуговує позиція О.Б.Горбенко щодо формування музично-виконавської компетентності. Проблемам вивчення інтерпретації творів мистецтва присвячено роботи М.І.Бенюмова, Л.Н.Гуревич, Є.Г.Гуренка, О.О.Ільченка, Н.П.Корихалової, В.Г.Москаленка, Є.В.Назайкінського, М.С.Скребкової-Філатової, А.Н.Сохора та інших. Психологічні особливості музично-виконавської діяльності розглядаються у дослідженнях Л.Л.Бочкарьова, Ю.М.Заболоцького, В.Г.Ражнікова, В.З.Самітова, Ю.О.Цагареллі, Д.Г.Юника та інших.

На особливу увагу заслуговують теоретичні розвідки з галузі музично-педагогічної освіти й виховання (В.Бутенко, Н.Гуральник, А.Козир, Л.Масол, Н.Миропольська, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Рудницька, В.Черкасов, О.Щолокова та ін.), наукові праці, присвячені проблемам професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів (О.Абдулліна, Л.Арчажнікова, М.Букач, В.Волкова, О.Горбенко, О.Горожанкіна, І.Григорчук, С.Деніжна, В.Дряпіка, О.Єременко, Л.Костенко, В.Крицький, Р.Кузьменко, О.Ляшенко, І.Могилей, І.Мостова, В.Орлов, Р.Осипець, А.Растригіна, О.Ростовський, Н.Сегеда, Т.Стратан та ін.). Найбільш прийнятною для нашого розуміння специфіки музично-педагогічної підготовки майбутніх фахівців-музикантів є позиція А.Растригіної [4, с. 74]

Підготовці майбутніх фахівців в галузі мистецької освіти, зокрема формуванню вокальної культури присвячено праці Т.Завадської, Т.Люріної, Н.Миропольської, О.Олексюк, В.Орлова, Г.Падалки, О.Ростовського, О.Рудницької, Л.Хлебникової, Т.Цвелих, О.Шевнюк, Г.Шевченка, В.Шульгіної, О.Щолокової, Б.Юсова. Наукові розвідки Я.С.Кушки спрямовані на формування вокальної культури фахівців саме в класі естрадного співу [3, с. 203]. Отже, естрадне виконавство посідає гідне місце як у світовій музичній культурі, так і у вітчизняному мистецькому просторі, й особливої уваги набуває в останні десятиліття.

Зазначимо, що проблемі професійної мобільності, яка раніше виступала здебільшого предметом соціологічних (П.Сорокін, С.Кугель, Т.Заславська, Р.Ривкіна, В.Шубіна та ін.) та економічних наук (Є.Іванченко, Н.Коваліско, С.Макеєв, Е.Мирошніченко, О.Михайлов та ін.), сьогодні приділяється особлива увага у психолого-педагогічних дослідженнях (А.А.Гераськова, Т.К.Горохова, Ю.І.Калиновського, С.А.Константинова, В.О.Сластьоніна, В.В.Сохранова та ін.). Проблема формування професійної мобільності майбутнього педагога-музиканта стало предметом наших наукових пошуків на рівні кандидатської дисертації.

З огляду на результати нашого дослідження, не викликає сумніву той факт, що майбутній педагог-музикант має бути мобільним в процесі

професійної діяльності, а відтак, питання удосконалення процесу формування професійної мобільності майбутнього педагога-музиканта під час фахової підготовки й, зокрема під час опанування курсу естрадного виконавства, заслуговують на постійну увагу й залишаються відкритими для постійного наукового пошуку.

Визначення особливостей формування професійної мобільності майбутніх педагогів-музикантів в процесі естрадно-виконавської діяльності складає мету даної статті.

Виклад основного матеріалу. Естрадний сольний спів будучи однією з фахових дисциплін, які вивчаються в процесі фахової підготовки педагога-музиканта, мають великий потенціал для формування професійної мобільності майбутнього педагога-музиканта. Метою викладання дисципліни є набуття й сформованість музично-виконавських в галузі вокального мистецтва з огляду на найкращі зразки вітчизняної й зарубіжної сучасної музики. Основним завданням навчального курсу є ознайомлення студентів з основними принципами естрадної вокальної педагогіки з урахуванням природних вокальних даних та специфічних особливостей тембрального забарвлення голосу студента. Керуючись науковими даними про будову та функції голосового апарату, студент має розуміти біофізичні механізми співацького процесу; володіти знаннями теорії та методики постановки голосу, набути основні співацькі навички шляхом роботи над вокально-технічними вправами, вокалізами, вокально-художніми творами. Розвиток естрадно-виконавських компетенцій відбувається також й за рахунок набуття навичок вокально-сценічної майстерності та збагачення вокально-педагогічного репертуару шляхом використання індивідуального підходу до кожного із студентів. Безумовно, набуття студентом зазначених в навчальній програмі курсу «Сольний (естрадний) спів» компетенцій позитивно впливає на розвиток професійної мобільності студентів, проте, на наш погляд, вони не є достатніми для формування окресленої якості. Впровадження педагогічних умов, які б дійсно забезпечували спрямованість навчально-виховного процесу на формування власної професійної мобільності, активність їхнього самовираження в розв'язанні музично-творчих завдань стало основою нашої роботи в класі естрадного співу.

Отже, сьогодні фахова підготовка майбутніх педагогів-музикантів в класі естрадного співу спрямована на зміну основних цілей і завдань мистецької освіти у ВНЗ. На противагу знаннево-інформаційній парадигмі освіти, що сприяє лише формуванню знань, умінь та навичок, тобто, раціонально-інтелектуальній підготовці педагога-музиканта, мистецька парадигма передбачає розвиток креативної особистості, здатної до творення власної траєкторії професійного розвитку за рахунок творчого самовираження та розвиненої професійної мобільності.

Виконавська діяльність являє собою особливий вид психічної діяльності і регулюється системою активного внутрішнього ставлення суб'єкта до предмета чи явища. Її специфіка полягає у тому, що виконавець не просто уявляє модель створюваного ним виконавського образу, а порівнює своє суб'єктивне сприйняття із загальноприйнятою соціальною нормою, відображаючи своє ставлення до нього. Виконавство є глибоко особистісним, творчим процесом, де відбувається відтворення живої чуттєвої душі твору, втраченої під час фіксації його композитором на нотному папері. Варто зазначити, що виконавська діяльність виступає в якості особливої художньої, естетичної цінності. У продукті такої діяльності у специфічній формі закріплюється складний процес творення нового, незвичайного, що і є саме по собі творчістю.

Естрадне музичне мистецтво створює необхідні умови для формування виконавського досвіду особистості, формуючи естетичне ставлення та забезпечуючи розкриття творчих здібностей у процесі становлення творчої індивідуальності музиканта-виконавця. Актуалізація естрадної музики, збагачуючи палітру музичної культури України, сприяє формуванню нового естетичного бачення й свідомого особистісного ставлення до цього напрямку музичного мистецтва. Неповторне у своєму жанрово-стильовому розмаїтті, завдяки виразній синкретичності й різноплановості форм, естрадне мистецтво має значний художньо-виховний потенціал, сприяє яскравому виявленню творчої індивідуальності й покликане дарувати слухачам естетичну насолоду, що безпосередньо залежить від розвиненості професійної мобільності виконавця.

Естрадно-виконавська діяльність є мистецтвом втілення художньо-музичного задуму композитора, яке з допомогою технічних засобів дозволяє озвучувати музичні твори на високому рівні досконалості. Остання тісно пов'язана з музично-педагогічною діяльністю. Як зазначав Д.Ойстрах, «Педагогічна діяльність є органічним продовженням виконавської, бо щільно пов'язана з нею. Педагогіка є унікальною творчою лабораторією, де індивідуальний досвід артиста набуває найбільш узагальненого характеру, де на складні питання інтерпретації, виразності, технології знаходяться у спільному пошуку необхідні, часто незвідані, оригінальні відповіді» [2, с. 11].

Відтак, професійна підготовка педагога-музиканта, будучи тісно пов'язаною з естрадно-виконавської діяльністю студентів ВНЗ, здійснюється нами у відповідності до педагогічних умов, що сприяють становленню и розвиткові професійної мобільності майбутнього фахівця. Зазначену інтегровану якість ми розглядаємо як професійно-особистісне утворення, для якого характерна усвідомлена потреба в самоактуалізації в музично-педагогічній діяльності, що складає ціннісно-орієнтований компонент структури особистості педагога-музиканта, сформованість фахової компетентності та вольових якостей (когнітивно-вольовий

компонент), розвиненість практичних навичок та умінь щодо виконання музично-творчих завдань (діяльнісно-творчий компонент), що слугує основою гнучкої орієнтації, творчості, свободи самовираження й діяльнісного реагування фахівця в сучасних динамічних умовах розвитку суспільства.

В процесі наукових розвідок нами доведено, що ефективно становлення професійної мобільності майбутнього педагога-музиканта можливе у разі дотримання низки педагогічних умов, виконання яких може здійснюватись за допомогою технології поетапного формування зазначеної якості й реалізується в процесі опанування як матеріалами розробленого нами авторського спецкурсу, так і під час вивчення дисциплін фахового блоку.

До таких педагогічних умов належить стимулювання художньо-творчої самореалізації музикантів-виконавців на основі діалогічного стилю педагогічного спілкування. Діалог як вирішальний аспект досягнення ефективності спільної творчої взаємодії активних суб'єктів навчально-виховного процесу є характерною ознакою нової педагогічної парадигми. Діалогічний стиль педагогічного спілкування зумовлює активізацію творчого самовдосконалення, самостійності і самореалізації музикантів-виконавців. Однією з основних умов діалогічного педагогічного спілкування є особистісно-орієнтоване спрямування, при якому врахування індивідуальності студента обумовлює головні критерії добору репертуару та методичних засобів навчання. Особистісно-орієнтований підхід в процесі індивідуалізації навчально-виховного процесу передбачає поліваріативність організаційних форм навчальної, творчо-пізнавальної і музично-виконавської діяльності студентів.

Активізація творчо-пошукової діяльності музикантів-виконавців на основі проблемного навчання є наступною умовою успішного розвитку професійної мобільності майбутніх педагогів-музикантів. Застосування проблемного навчання в досліджуваному процесі зумовлюється проблемною сутністю естрадного виконавства як складної, динамічної за формою і змістом системи в цілому. Використання проблемних ситуацій, методів і завдань формує діалектичний підхід до опанування специфіки естрадного музичного мистецтва (освоєння жанрово-стильових характеристик естрадних музичних творів, принципу розвитку кожного окремого твору; внутрішніх закономірностей створення художньої образності твору; логічність структурної побудови тощо), що збагачує професійні знання музикантів-виконавців, зумовлюючи динамічність розвитку професійної мобільності в майбутніх педагогів-музикантів.

Залучення студентів до синкретичних форм естрадної виконавської діяльності як ще однієї з педагогічних умов ефективного формування професійної мобільності передбачає активізацію здатності студентів до поліаспектного осягнення музично-естетичних явищ естрадного мистецтва,

використання багатогранності форм музично-виконавської діяльності й оригінальності творчо-інтерпретаційних підходів; це значно розширює спектр естетичного світогляду і музичної культури, інтересів і потреб, емоційно-естетичних переживань, професійних мотивацій і художньо-творчого вдосконалення студентів, сприяючи активізації розвитку їхнього художнього смаку.

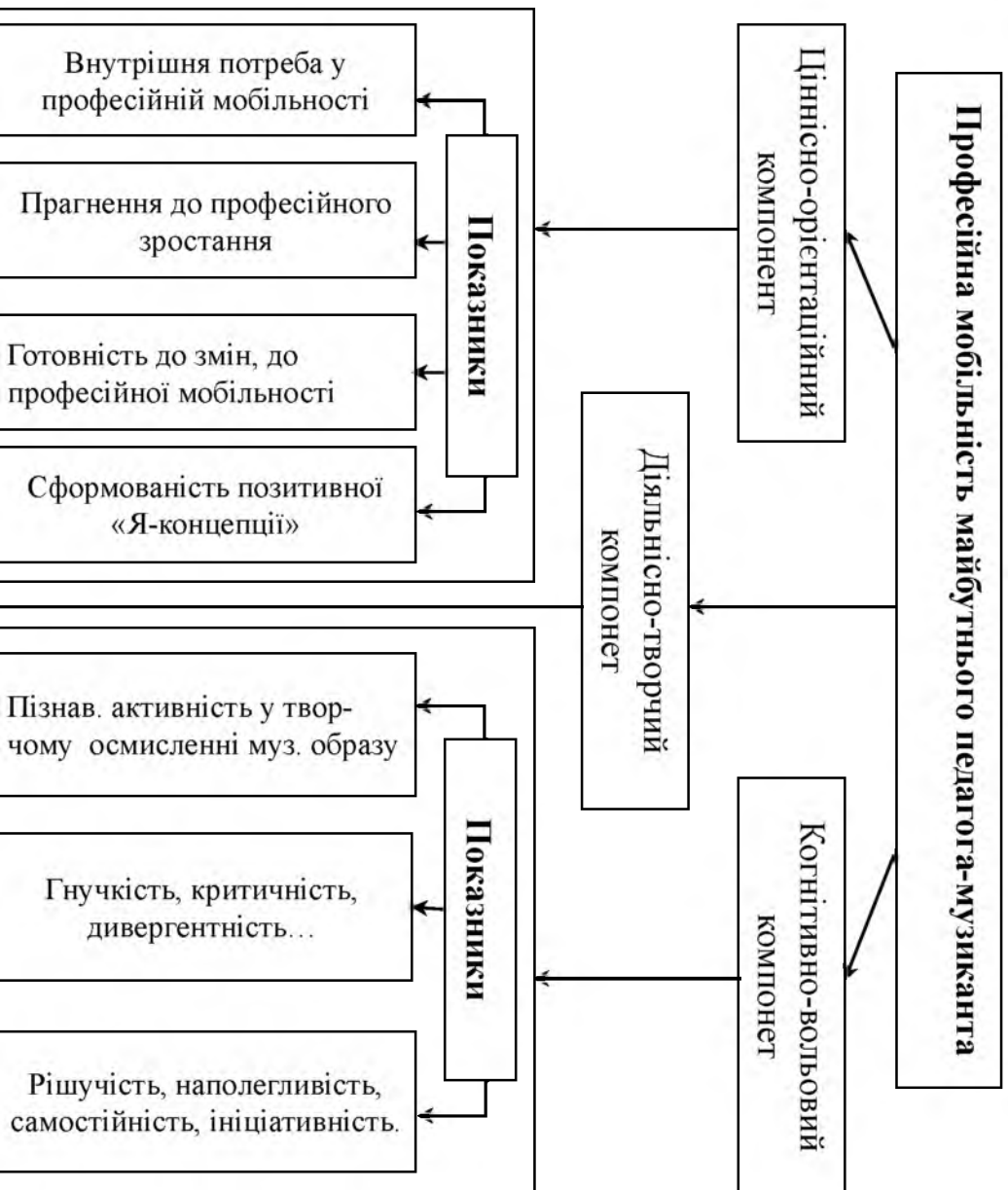
Поетапне формування професійної мобільності майбутніх фахівців-музикантів в процесі естрадно-виконавської діяльності відбувається на основі зазначених педагогічних умов шляхом застосування авторської технології, яка передбачає три взаємопов'язаних етапи: спонукальний, змістово-процесуальний, рефлексивно-творчий. [5, с. 126] Під час прослуховування студентами спецкурсу «Професійна мобільність майбутнього-педагога музиканта», особлива увага приділялась усвідомленню необхідності спрямованості особистісних якостей майбутнього фахівця на активізацію естрадно-виконавської діяльності, а також визначення взаємозв'язку й взаємозалежності усіх без виключення фахових дисциплін у розвитку як естрадно-виконавських навичок, так і їхнє проектування на формування професійної мобільності. Саме така спрямованість зазначених етапів дозволила студентам випробовувати себе як мобільного фахівця у процесі створення власних та колективних творчих проектів. Система формування професійної мобільності майбутніх педагогів-музикантів схематично має такий вигляд (рис.1).

Свідченням дійсності зазначеної системи формування професійної мобільності майбутнього педагога-музиканта стали результати експериментально-дослідницької роботи, а також навчальна й практична діяльність студентів, де підтверджується наше припущення про те, що реалізація обґрунтованих педагогічних умов й технології формування професійної мобільності майбутнього педагога-музиканта суттєво стимулюють розвиток внутрішньої потреби в професійній мобільності, прагнення до фахового зростання, сприяє опануванню студентами комплексу знань, необхідних для формування зазначеної якості в навчальному процесі, розвитку гнучкості, критичності, креативності мислення студентів, рішучості, наполегливості, самостійності, ініціативності, а також сформованості практичних умінь і навичок із проектування власного професійного розвитку.

Комплексне виконання й дотримання сукупності обґрунтованих педагогічних умов формування професійної мобільності в класі естрадного співу дають змогу створити сприятливу атмосферу спілкування між викладачем і студентами, розвинути стійку позитивну мотивацію до вивчення музичних дисциплін, до професійного зростання, сприяють розвитку в студентів пізнавальної активності, підвищенню рівня професійних знань. Викладач виконує відповідальну місію – активізує всі

Рис. 1. Структура професійної мобільності майбутнього педагога-музиканта.

сфери діяльності студентів на заняттях із фахових дисциплін, що гармонізує розвиток особистості майбутнього педагога-музиканта і, зокрема, його професійної мобільності.

Особливого сенсу у процесі музично-виконавської підготовки майбутніх фахівців набуває метод художньо-творчих проєктів, який спрямований на виявлення та формування індивідуальної неповторності кожного студента, музично-виконавського досвіду, самостійності, самореалізації й самовираження в різновидах музично-виконавської творчості; відповідно до специфіки музично-виконавської діяльності педагога застосовується, наприклад, при проєктуванні в контексті певної теми уроку, його змісту, передбачає володіння вміннями реалізувати інтегративні зв'язки, знаходити й використовувати цікавий матеріал, що вможливорює різнобічне та цілісне пізнання художнього явища й поняття, сприяючи формуванню професійної мобільності майбутнього педагога-музиканта в цілому.

Готовність до застосування своїх талантів, здатність відійти від традиційних методів, постійно знаходитися в стані пошуку нового та цікавого, розуміти смаки сучасної молоді, активно підтримувати творчу активність показниками якої є: виконавська ініціативність у роботі над музичним твором; бажання включатись в активну діяльність; здатність до слухового самоконтролю – це, на наш погляд, ті характерні якості, які мають бути властиві сучасному педагогу-музиканту, що і є характеристиками його професійної мобільності.

Підтвердженням ефективності запропонованої системи формування професійної мобільності в класі естрадного співу стала участь студентів музичного відділення мистецького факультету КДПУ ім. В.Винниченка у новому творчому проєкті «Несподівані дуети», спрямованому на розвиток творчої активності, креативності в естрадно-виконавській діяльності; здатності до проєктування власного сценічного самовираження, до цілепокладання, планування дій; уміння знаходити оптимальні виходи зі складних сценічних ситуацій, оцінювати реалії та свої вокально-сценічні можливості; уміння добирати найдоцільніші засоби втілення музичного образу; активності самовияву в розв'язанні музично-творчих завдань у звичайних і спеціально змодельованих (квазіпрофесійних) умовах.

Професійна мобільність проявляється на двох рівнях: як конкретна форма чи вид діяльності, що дає змогу характеризувати людину як професійно мобільну («зовнішня» мобільність), та як сукупність певних особистісних якостей людини («внутрішня» мобільність). В процесі підготовки творчих проєктів особлива увага зверталась на створення сприятливого мікросередовища, яке б відкривало широкий простір для вияву індивідуальних нахилів і потреб студентів, стимулювало творче самовираження й самореалізацію, використовувались продуктивні методи художнього вправління, варіантного розроблення художнього матеріалу,

імпровізації, створення художніх образів, що забезпечують здатність студентів творчо мислити, розвивають самостійність, ініціативність та найкращим чином впливають на розвиток діяльнісно-творчого компонента професійної мобільності.

В процесі роботи над зазначеним проектом ми прийшли до висновку про доцільність збільшення творчих завдань, які актуалізують здатність педагога-музиканта до саморозвитку. Саме в процесі такої діяльності студент стає її суб'єктом, спроможним на самооцінювання, самоорганізацію, що свідчить про його зовнішню мобільність й позитивно впливає на розвиток таких показників, як прагнення до самоактуалізації, готовність до змін, пізнавальна активність, творча активність, що свідчить про рівень внутрішньої мобільності майбутнього фахівця-музиканта.

Висновки. Таким чином, естрадно-виконавська підготовка майбутніх педагогів-музикантів в класі естрадного співу сприяє формуванню їхньої «зовнішньої» професійної мобільності, що характеризує педагога, як суб'єкта соціально-педагогічної діяльності в інноваційній педагогічній діяльності, в процесі освоєння та застосування нових форм, методик, технологій навчання, в запровадженні педагогічних інновацій, участі в реалізації інноваційних проектів; в освоєнні суміжних музично-педагогічних професій та сфер педагогічної та сценічно-виконавської діяльності, що здійснюється на основі здобутої базової музично-педагогічної освіти. «Внутрішню» мобільність майбутнього фахівця-музиканта забезпечують відкритість, виражена в пошуку нового, незвичного, здатність відмовитися від стереотипів та шаблонів сприйняття дійсності і в діяльності; активність, яка забезпечує постійну готовність до діяльності; адаптованість, як здібність ефективно пристосовуватись до змін в умовах професійної та соціальної діяльності; комунікативність, як здібність встановлювати необхідний зв'язок з тим чи іншим суб'єктом суспільної діяльності; креативність, яка забезпечує творче відношення до організації власного професійного зростання.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Горбенко О.Б. Формування музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Горбенко Олена Борисівна; Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2010. – 20 с.
2. Григорьев В.Ю. Некоторые черты педагогической системы Д.Ойстраха. / Музыкальное исполнительство и педагогика. Сб. ст. Сост. Т.Гайдамович / Ю.В.Григорьев // журн. «Человек. Культура. Город», 2007, №2 (42). – М., 1991. – С. 5–35.
3. Кушка Я.С. Методика навчання співу / Кушка Ярослав Степанович // посібник з основ вокальної майстерності. – Навчальна книга «Богдан» – Тернопіль, 2013 – С. 288.

4. Растригіна А.М. Специфіка оцінювання фахових дисциплін у професійній підготовці майбутнього педагога-музиканта / А.М.Растригіна // матеріали міжнар. наук.-практ. конф., «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» – К., 2011– С. 71–75.
5. Яненко О.А. Формування професійної мобільності майбутнього педагога-музиканта: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Яненко Оксана Андріївна; Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2013. – 294 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Яненко Оксана Андріївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: професійна вокальна-хорова підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва.